

УДК 37.014.5(44)

Зигало Ольга Анатоліївна

старший викладач

кафедри державного управління і місцевого самоврядування,
Херсонського національного технічного університету

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ

***Анотація.** У статті розглядається питання первинної професійної підготовки в рамках середньої освіти, яка сьогодні є невід'ємною складовою освітньої системи Франції, що дозволяє французькому уряду знижувати рівень безробіття, зокрема серед молоді, а також забезпечувати різні сфери життєдіяльності держави кваліфікованими спеціалістами.*

***Ключові слова:** державна освітня політика, професіоналізація середньої освіти, первинна професійна підготовка, європейська співпраця у сфері освіти.*

Зыгало О.А. Профессионализация средней ступени образования как составляющая государственной образовательной политики Франции

***Аннотация.** В статье рассматривается вопрос первичной профессиональной подготовки в рамках среднего образования, которое сегодня является неотъемлемой частью образовательной системы Франции, что позволяет французскому правительству снижать уровень безработицы, в частности среди молодежи, а также обеспечивать разные сферы жизнедеятельности государства квалифицированными специалистами.*

***Ключевые слова:** государственная образовательная политика, профессионализация среднего образования, первичная профессиональная подготовка, европейское сотрудничество в сфере образования.*

Zygalo O. Professionalization of secondary education as a component of state educational policy in France

***Annotation.** The article discusses the primary training in secondary education, which is now an integral part of the educational system in France, allowing the French government to reduce the unemployment rate, for example, among young people, as well as provide different spheres of state qualifier.*

The processes of economic and social life of the identified key stages of development of the modern education system of France and led to the formation of such a government policy that would meet the needs of society and the state.

Great educational reform in 1959 streamline disparate educational institutions and combined them into a single continuous three-tier system of education – schools, colleges and high schools, which operates today. This enabled the state to balance the educational process, to further distribute the student's potential for development required to state specialties, monitor labor market and plan training.

The current French system of primary vocational education consists of two parallel links developed:

– primary vocational education as part of secondary school-level education system is represented professional schools;

– apprenticeship as a form of training that exists under the employment contract, and the learning process is carried out on the job part-time apprenticeship training centers and enterprises.

Keywords: *State education policy, professionalization of secondary education, initial training, European Cooperation in the field of education.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання розвитку професійної складової в системі середньої освіти не є новим. Зміни сучасного світу, глобалізаційні тенденції, що охопили всі сфери суспільного життя, потребують ранньої підготовки сучасної молоді до активного соціального і трудового життя та вимагають формування такої державної політики у сфері професійної освіти, яка б задовольняла всіх суб'єктів – молодь, роботодавців та державу.

У країнах Європейського Союзу, зокрема Франції, сучасна політика у сфері професійної підготовки є віддзеркаленням, з одного боку, спільної політики ЄС у сфері освіти, яка спочатку стосувалася лише сфери професійної підготовки, з іншого – процесу становлення та розвитку всієї освітньої системи Франції, починаючи з II половини XX століття, що завжди була нерозривно пов'язана з економічним розвитком країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням державної освітньої політики, зокрема її адаптації до євроінтеграційних процесів, надається увага в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців Л. Гаєвської, С. Крисюка, І. Лопушинського, В. Лугового, Л. Паращенко, Н. Протасової, В. Троже та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах постійних економічних змін і, як наслідок, соціальних перетворень у суспільстві на сучасному етапі процес залучення молоді до активного трудового життя відбувається рано. Ця європейська тенденція торкнулася й Франції. З метою зменшення безробіття серед молоді, залучення її до активного життя, надання можливості для власної реалізації в житті держава формує таку освітню політику, яка створює можливості для здобуття певної професійної кваліфікації в дипломі про середню освіту.

Формулювання цілей статті. Саме тому метою статті й стало дослідження тенденцій формування державної політики щодо професійної підготовки в системі середньої освіти Франції, зокрема з урахуванням євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Процес професіоналізації середньої освіти було зумовлено економічним розвитком Франції в післявоєнний період, оскільки саме з середини 50-х років ХХ століття у Франції спостерігається стійке економічне зростання, у результаті якого обсяг промислового виробництва перевищив довоєнний рівень на 60%. Основним чинником стрімкого зростання стало швидке оновлення устаткування, особливо в галузях важкої промисловості. Франція перестала бути країною, де переважала легка промисловість. Одночасно у 50-ті роки відбулися зміни і в сільському господарстві, які сприяли тому, що впродовж 50-х – 60-х років ХХ століття Франція стала другим після США експортером сільськогосподарської продукції в світі [1, с.252].

1958 року з приходом до влади Шарля де Голля економічну політику Франції було спрямовано на підтримку промислового розвитку країни, особливо тих галузей, що визначали науково-технічний прогрес. Тому в означений період починається відхід від універсального національного господарювання до державної підтримки лише тих галузей економіки, які були здатні витримати міжнародну конкуренцію. Така політика державного регулювання сфери економіки призвела до скорочення частки працездатного населення в промисловості та залучення його до сфери послуг та торгівлі. Уже у 80-і роки у промисловості було задіяно 25,8% населення, у той час як у сфері послуг – 57%, у сільському господарстві – 8,7% [2, с.129]. Завдяки такій політиці Франція посіла 5 місце за рівнем економічного розвитку серед промислово розвинених країн [1, с.261].

З часом закладена Ш. де Голлем політика державної підтримки особливих галузей економіки знайде своє віддзеркалення в 70-і роки, коли Франція буде

змушена пристосовуватися до умов економічної інтеграції в рамках Європейського Економічного Союзу.

Незважаючи на економічний розвиток країни, розпад колоніальної системи зумовив хвилю міграції, зокрема французів, які працювали в колоніальних державах. Як наслідок, у Франції підвищився рівень безробіття. Саме процеси в економічному і соціальному житті визначили основні етапи становлення сучасної системи освіти Франції та зумовили формування такої державної політики, яка б відповідала потребам суспільства та держави. Наприкінці 50-х років ХХ століття економічне відродження Французької Республіки відкривало нові робочі перспективи: наприклад, у період з 1956 до 1961 року держава потребувала 51 тис. інженерів, а їхня реальна кількість становила лише 24 тис. дипломованих спеціалістів [3]. Перед урядом постало завдання збалансувати людський ресурс та економічний розвиток, а необхідність підготовки такої значної кількості молодих спеціалістів зумовила потребу в організації різних типів відповідної освітньої підготовки [4, с. 66].

У 50-ті роки ХХ століття у Франції систему освіти, яка існує й сьогодні, ще не було сформовано. Різні ланки освітньої системи були представлені окремими навчальними установами. Однак навіть за цих умов професійна складова була частиною освітньої системи Франції. Зокрема, у навчальній установі можна було отримати сільськогосподарську, ремісничу, торговельну або промислову спеціалізацію. Спеціалізоване навчання відбувалося на заключному циклі навчання та дорівнювалося до загальної підготовки, за результатами чого видавався диплом про закінчення обов'язкового навчання з поміткою про отримання відповідної професійної підготовки.

Насамперед уведення професійної підготовки в навчальний процес було пов'язано з дефіцитом кваліфікованих робітників та відсутністю практичних навичок серед випускників у 40-і роки ХХ століття. Розробка особливої системи професійної підготовки передбачала співпрацю навчальних закладів і підприємств, зацікавлених у робочих кадрах. У сільській місцевості

користувалося попитом навчання за сільськогосподарськими спеціальностями. При тому держава враховувала той факт, що навчання в сільській місцевості, особливо у випускних класах, повинно мати практичний характер і гарантувати майбутнім фермерам потрібні знання, уміння та навички господарювання з урахуванням нових тенденцій у сільському господарстві. У деяких випадках аграрна спеціалізація навчання поєднувалася з ремісничою, таким чином забезпечуючи сільськогосподарські регіони потрібними фахівцями зі знанням ремісничої справи.

Велика освітня реформа 1959 року впорядкувала розрізнені навчальні установи, об'єднавши їх у систему єдиної неперервної трирівневої освіти, – школа (дошкільна та початкова), колеж і ліцей – що функціонує й сьогодні. Саме в рамках реформи 1959 року було створено ліцеї як другу ланку середньої освіти, причому 3-х різних типів – класичний, сучасний та технічний [5]. Саме технічні ліцеї з часом трансформувалися в сучасні професійні ліцеї, що здійснюють повною мірою професійну підготовку. Це дало можливість державі збалансувати освітній процес, у подальшому розподіляти учнівський потенціал для розвитку потрібних для держави спеціальностей, контролювати ринок праці та планувати навчання.

Розуміння прагнення багатьох отримати спеціалізацію якомога швидше сприяло тому, що 1971 року завдяки узгодженій роботі різнопрофільних міністерств було ухвалено Закон про учнівство. Учнівство визначалося як одна з форм навчання. Закон було спрямовано на залучення до здобуття спеціалізованої освіти, отримання професійної кваліфікації та диплому всіма молодими працівниками від 16 до 20 років. Держава намагалася залучити молодь, яка працює, до навчання шляхом укладання контракту з роботодавцями, для чого було створено спеціальні центри. Під час такої форми навчання набуті теоретичні знання випробовувалися миттєво на практиці, оскільки контракт передбачав роботу відповідно до обраної спеціальності. При цьому для учня встановлювалася мінімальна заробітна плата. Таким чином,

система учнівства дозволила охопити навчанням молодь, забезпечити виробництво потрібними спеціалістами [6].

Однак така форма навчання викликала гостру критику, оскільки знання, що здобувалися, були занадто спеціалізовані. При тому така підготовка позбавляла можливості участі молоді на ринку праці. Однак, з іншого боку, таку форму навчання часто обирали учні, яких вибраковувала загальна система освіти.

У контексті економічної кризи 80-х років, безробіття серед молоді, розвитку новітніх технологій, а також проведення державної політики щодо цілісної системи освіти, головним завданням стало гарантувати майбутнє професійне спрямування учня відповідно до потреб економіки. Тому наступним важливим кроком держави було введення професійної кваліфікації до ланки середньої освіти. Ураховуючи важливість технічної та професійної підготовки, держава підвищує статус отримання технічної чи виробничої спеціалізації після закінчення середнього навчання та затверджує новий тип диплома про закінчення середньої освіти, що має професійну кваліфікацію [7].

Такий крок уряду за часів міністра Ж.-П. Шевенмана був досить ризикованим, оскільки значна кількість випускників професійних ліцеїв могла не продовжувати здобуття освіти у вищих навчальних закладах. Диплом про середню освіту із професійною кваліфікацією надавав можливість безпосередньо займатися трудовою діяльністю. Така політика зумовила швидкий потік молоді до продовження середнього навчання після коледжів та підвищила статус ліцеїв [8]. Головним завданням держави стало гарантувати здобуття професії відповідно до потреб економіки, насамперед на внутрішньому ринку праці.

Розглянемо сучасну французьку систему первинної професійної освіти, що складається з двох добре розвинених ланок, що паралельно існують:

- первинної професійної освіти в складі середньої шкільної ланки освіти, що представлена системою професійних ліцеїв;

- учнівства як форми професійної підготовки, що існує відповідно до трудового договору, а процес навчання здійснюється без відриву від виробництва за сумісництвом у центрах підготовки учнівства та на підприємствах.

Кодекс про освіту Франції визначає головним завданням таких навчальних закладів надання в рамках загальної освіти високого рівня спеціальних технічних знань [9]. Фактично навчання становить собою процес ознайомлення на практиці з певною професією в рамках занять у майстернях, стажування на підприємствах з метою оволодіння першою професійною кваліфікацією, що надасть можливість у подальшому віднайти своє місце в трудовому житті або продовжити навчання. За даними Міністерства освіти і науки Франції, 25% учнів після закінчення коледжу обирають професійний напрямок середньої освіти, тобто професійні ліцеї [10, с.9].

Професійні ліцеї готують за різними типами дипломів, що відбивають не лише різний рівень підготовки, але і кінцеву мету навчання:

- свідоцтво про професійну підготовку (Certificat d'aptitude professionnelle – CAP): підготовка триває 2 роки за певною робочою або службовою професією. Загалом такий тип диплома можна отримати за 200 видами діяльності в різних сферах [10, с.5]. Найчастіше учні з таким типом диплома відразу після навчання починають працювати;

- диплом про професійну підготовку (Brevet d'études professionnelles – BEP): підготовка здійснюється впродовж 2-х років, проте по суті є більш ширшою за підготовку для свідоцтва про професійну підготовку (CAP), оскільки передбачає підготовку в цій галузі, а не з конкретної спеціальності. Рівень кваліфікації за таким типом диплома дає широкі можливості для розвитку в робочому світі, але найчастіше це перший етап для отримання диплома про професійну середню освіту;

- диплом про професійну середню освіту (baccalauréat professionnel – Bac Pro), що є дипломом так званої «професійної інтеграції». Підготовка за цим

типом здійснюється протягом двох років після отримання свідоцтва про професійну підготовку (CAP) або трьох років після завершення коледжу. Диплом про професійну середню освіту дає можливість відразу працювати, а також паралельно продовжити навчання у сфері вищої освіти за технічним напрямком. Підготовка здійснюється за 90 спеціальностями в різних сферах, таких як індустрія, торгівля, сфера послуг, ресторанна справа, ремонтні послуги, діловодство, бухгалтерська справа, будівництво, сільське господарство тощо, а також у дуже вузьких спеціальностях – наприклад, годинникова, ювелірна справа, сфера моди тощо [10, с.6].

Сьогодні мережа професійних ліцеїв налічує 1600 навчальних закладів – як державних, так і приватних, що функціонують на умовах контракту. Ці два типи навчальних закладів здійснюють професійну підготовку близько 700 тис. учнів. При цьому 42% випускників професійних ліцеїв продовжують навчання в системі вищої освіти [10, с.9].

Професійна підготовка учнівства функціонує паралельно з мережею професійних ліцеїв. 2007 року близько 300 тис. учнів обрали цей вид професіоналізації [11, с.7], 2013 року їхня кількість складає 320 осіб, які проходять професійну підготовку в 1000 навчальних закладів (центрах підготовки учнівства) [10, с.9]. Вони приймаються підприємствами за сумісництвом і, уклавши відповідний контракт між підприємством і центром підготовки учнівства, проходять навчання. Центри підготовки учнів в юридичному плані не є юридичними особами, а можуть створюватися на базі різних установ – при ліцеях, університетах, торгово-промисловій або професійній палатах, різних приватних організаціях тощо. Такий тип професійної підготовки передбачає теоретичне навчання і його закріплення одночасно на практиці. Так, близько 60-75% часу навчання учні проводять на підприємстві під керівництвом куратора [10, с.10].

Особливого значення система професійної підготовки набуває в умовах інтеграційних процесів у Європі. Саме професійна освіта стає об'єктом

європейської співпраці, починаючи з 1961 року, коли на саміті 6-ти європейських держав у Бон-Бад Годесбургу було виокремлено співпрацю у сфері освіти, наукових досліджень та культури як таку, що має виходити за політичні межі та здійснюватися на спільних нарадах відповідних міністерств. Проте ця пропозиція, як і проект договору про співпрацю та міжуніверситетські обміни, що були підготовлені в рамках саміту, були реалізовані значно пізніше [12, с.55].

Співпраця ЄС у сфері освіти здійснюється з дотриманням принципу субсидіарності та довгий час стосувалася лише професійного навчання у сфері вищої освіти. 2000 року на саміті в Лісабоні було ухвалено рішення про сприяння розвитку економіки, заснованої на знаннях, а також досягнуто згоди навчати більше та краще [13, с.18].

Лісабонська стратегія визначила спільні пріоритетні напрямки розвитку в сфері освіти та професійного навчання, зокрема один з них стосується системи середньої освіти, а саме:

- поширення другого ступеня середньої освіти серед молоді – успішне закінчення учнями середньої освіти та отримання атестата як необхідна умова для розвитку економіки та суспільства знань [13, с.28]. На території ЄС 2008 року лише 78,5% молоді у віці від 20 до 24 років отримали атестати або сертифікати про закінчення повної середньої освіти. У Франції цей показник склав понад 83% [13, с.40].

2010 року ЄС ухвалює стратегію «Європа 2020», а також було розроблено відповідний документ у сфері освіти «Освіта та навчання 2020». Одним із головних завдань цього документа є зменшення кількості учнів, які передчасно полишають систему освіти, не отримавши ні диплома, ні професійної кваліфікації. Стратегія передбачає здійснення заходів державами-членами ЄС та зниження цього показника до 10% до 2020 року. Ідеться насамперед про молодих людей віком від 18 до 24 років. Цей показник у Франції менший від

10%, однак уряд проводить політику для поліпшення цього показника та збільшення частки кваліфікованої молоді [14].

Висновки з даного дослідження. Сучасну державну політику у сфері професійної освіти Франції спрямовано на створення для молоді умов щодо доступу до ширших можливостей. Адаптація пропозицій професійної освіти до потреб природно мінливого ринку праці зумовлює ефективність самої системи професійної підготовки, функціонування якої насправді ускладнюється через конкуренцію двох ланок системи первинної професійної освіти – учнівства і безпосередньо професійної освіти. З іншого боку, співіснування цих двох ланок надає можливість формувати різноманітні освітні пропозиції, а також дозволяє активно залучати молодь до активного трудового і соціального життя.

У той же час державна політика Франції у сфері освіти повною мірою віддзеркалює загальноєвропейські інтеграційні тенденції, що торкнулися сфери освіти та професійної підготовки. Досвід Франції щодо професіоналізації системи середньої ланки освіти в умовах євроінтеграційних процесів може бути корисним для України, оскільки дає можливість забезпечити економічний розвиток країни.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження порушеної у статті теми вбачаються у висвітленні тенденцій формування державної освітньої політики у сфері підготовки дорослих у процесі роботи для підвищення кваліфікаційного рівня та можливості просування кар'єрними сходами.

Список використаних джерел:

1. Тимошина Т. М. Экономическая история зарубежных стран : учебное пособие / Тимошина Т. М. ; под ред. проф. М.Н. Чепурина. – М.: Юридический Дом “Юстицинформ”, 2003. – 496 с.
2. Экономическая история мира : в 6 т. / М. В. Конотопов (общ. ред.) – Т. 4. – М.: КНОРУС, 2008. – 384с.
3. Le collège unique de 1975 aux années 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/college-unique/reformes.shtml>
4. Troger V. Histoire du système éducatif / V.Troger, J.-C.Ruano-Borbalan. – Paris: Presses Universitaires de France, 2009. – 128 p.

5. Décret 59-57 du 6 janvier 1959 portant réforme de l'enseignement public // Journal officiel de la République française du 17 janvier 1959. – P. 422-430.
6. Loi 71-576 du 16 juillet 1971 relative à l'apprentissage // Journal officiel de la République française du 17 juillet 1971. – P. 7041-7044.
7. Décret 85-1267 du 27 novembre 1985 portant création du baccalauréat professionnel et des lycées professionnels // Journal officiel de la République française du 01 décembre 1985. – P. 13956-13957.
8. Loi de programme 85-1371 du 23 décembre 1985 sur l'enseignement technologique et professionnel // Journal officiel de la République française du 26 décembre 1985. – P. 15110-15111.
9. Code de l'éducation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071191&dateTexte=20141023>
10. L'Éducation nationale et la formation professionnelle en France. – Paris: MEN, 2013. – 17p.
11. Rapport public thématique de la Cour des comptes “La formation professionnelle tout au long de la vie” du 30 septembre 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/084000627/0000.pdf>
12. Histoire de la coopération européenne dans le domaine de l'éducation et de la formation. – Luxembourg: Office des publications officielles des Communautés européennes. – 2006. – 330 p.
13. L'état de l'école. – Paris: Département de la valorisation et de l'édition, 2009. – 84 p.
14. Lefresne F. Réduire les sorties précoces: un objectif central du programme “Éducation et formation 2020”: dossier // La France dans l'Union européenne. – Mayenne: Imprimerie Jouve, 2014. – P. 59-69.

Statement of the problem. The development of professional component in secondary education is important. Changes in the modern world, globalization trends require early training young people for active social and working life and require forming such a state policy in the field of vocational education that would meet the young people, employers and the state.

Urgency. In European Union countries, including France, the current policy on training reflects a common EU policy on education and the process of formation and development of the educational system of France in the second half of the twentieth century, which has been associated with economic development.

The purpose of the article – research trends public policy on training in secondary education in France.

Our task was to study – to investigate the formation of education policy in France and the possibility to obtain a specific professional qualification in diploma of secondary education.

Summary. Since the mid 50-s of XX century France has been a steady growth. The main factor behind the rapid growth – this upgrade equipment, especially in heavy industry. At the same time there have been changes in agriculture, which contributed to the fact that France has become second only to the US exporter of agricultural products in the world.

The processes of economic and social life of the identified key stages of development of the modern education system of France and led to the formation of such a government policy that would meet the needs of society and the state.

Insertion of training in the learning process was due to the shortage of skilled workers and the lack of practical skills among graduates. Development of a unique system for training included collaboration of educational institutions and companies interested in working personnel. In rural areas in demand for agricultural studies majors. In some cases, agricultural specialization training combined with artisan, providing farmlands right people with knowledge of craft business.

The current French system of primary vocational education consists of two parallel links developed:

- primary vocational education as part of secondary school-level education system is represented professional schools;
- apprenticeship as a form of training that exists under the employment contract, and the learning process is carried out on the job part-time apprenticeship training centers and enterprises.

Conclusions and outcomes. Great educational reform in 1959 streamline disparate educational institutions and combined them into a single continuous three-tier system of education – schools, colleges and high schools, which operates today. This enabled the state to balance the educational process, to further distribute the student’s potential for development required to state specialties, monitor labor market and plan training.

Further studies on this topic have to show trends in the development of the national education policy in training adults in the process of working to improve the skill level and opportunities for advancement in their careers.